

Ruokoniemen korvausoikeudenkäynti

Hannu Korhonen, Orimattila

Reko Korhonen Vaajasalmesta oli perustanut torpan poikansa Riston kanssa Ruokoniemen Saikarinniemen eteläpäähän lähelle kantaisämme Tuomaan rajamerkinä tunnettua Haukilampea. Alue kuului Kerkonjoensuun kylälle. Riston pojilla ei ollut näyttöä asumisoikeudestaan. He olivat vain kantatalon torppareita. Tässä jutussa kerrotaan oikeudenkäynnistä, jossa Matti ja Lassi Korhonen hakivat korvauksia isojaossa perustetun talon omistajille luovutettavaksi määrätystä torpastaan.

Saikarin–Vaajasalmen kyläkirjassa kerrotaan, että Ruokonimeen asettui ensimmäiseksi Vaajasalmelta tullut Risto Rekonpoika Korhonen vuonna 1736 (sukukirjan taulu 15). Rautalammin kirjassa olevaan Saloheimon artikkeliin viitaten sanotaan, että vuoden 1750 tienoilla torppia oli kaksi ja että toisessa asui Lauri Rytkösen perhe. Todellisuudessa toisessa torpassa, joka oli myös perustettu jo 1730-luvulla, oli asunut Matti Kainulainen perheineen. Henkikirjan mukaan torppa oli jäänyt tyhjäksi juuri vuonna 1750. Aivan 1750-luvun lopulla siihen muutti Kerkonjoensuun pääkylältä Juho Mikonpoika Korhonen s. 1729, Juurikkaniemen Korhosten sukuhaaraa (sukukirjan taulu 31).

Lauri Rytkönen asui myös Ruokoniemessä, mutta hänen torppansa oli Vaajasalmen kylän puolella. Saikarin-Vaajasalmen kyläkirjassa kerrotaan edelleen, että neljäntenä torppana oli "syntyperältään vielä tuntemattoman" Rieti Korhosen torppa, jonka paikalle perustettiin isojaossa Naulakaarten talo. Rieti Mikonpoika Korhonen oli edellä mainitun Juho Mikonpojan nuorempi veli ja myöhempi Koipiniemen Korhosten kantaisä. Hänen torppansa ei ollut ihan Ruokoniemen alueella, vaan pari kilometriä pohjoisempana, Saikarinniemen eteläpäässä kylläkin. Rietin sukuperää on selostettu Koipinimen Korhosten yhteydessä Wanhassa Tuomaassa 2014 s. 19. Torpista on kerrottu tarkemmin 2015 s. 44–45 ja 2016 s. 48–49.

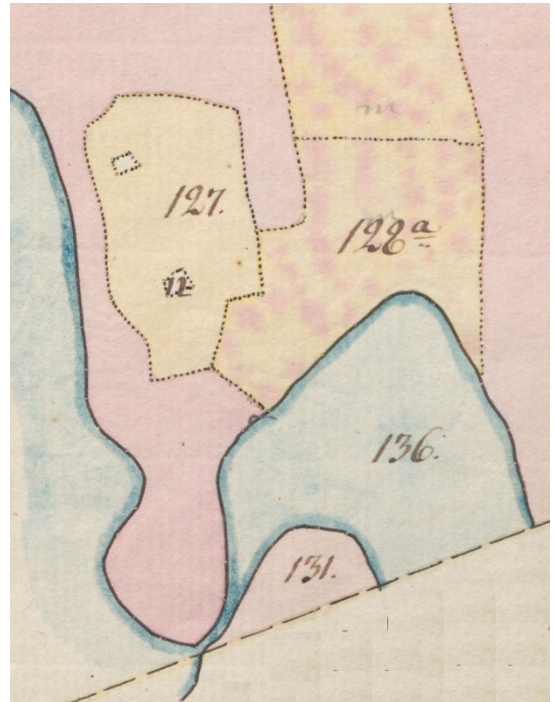
Korvausoikeudenkäynti koski kahta Niiniveden rannalla noin sadan metrin päässä toisistaan sijainnutta torppaa, joista toista asuivat Matti ja Lassi Ristonpoika Korhonen sekä toista Juho Mikonpoika Korhonen. Maanjako-oikeus (ägodelningsrätten) oli vuonna 1788 tekemällään päätöksellä oikeuttanut heidät hakemaan korvausta torppiensa menettämisestä. Käsittely aloitettiin Rautalammin kihlakunnan talvikäräjillä 1791¹. Asia lykättiin seuraaviin syyskäräjiin, mihin mennessä kantajat velvoitettiin omalla kustannuksellaan hankkimaan arvio pelloista, sadosta,

rakennuksista sekä viljely- että rakennustöistä. Vastaajat velvoitettiin saapumaan käräjille kahden riikintaalarin sakon uhalla.

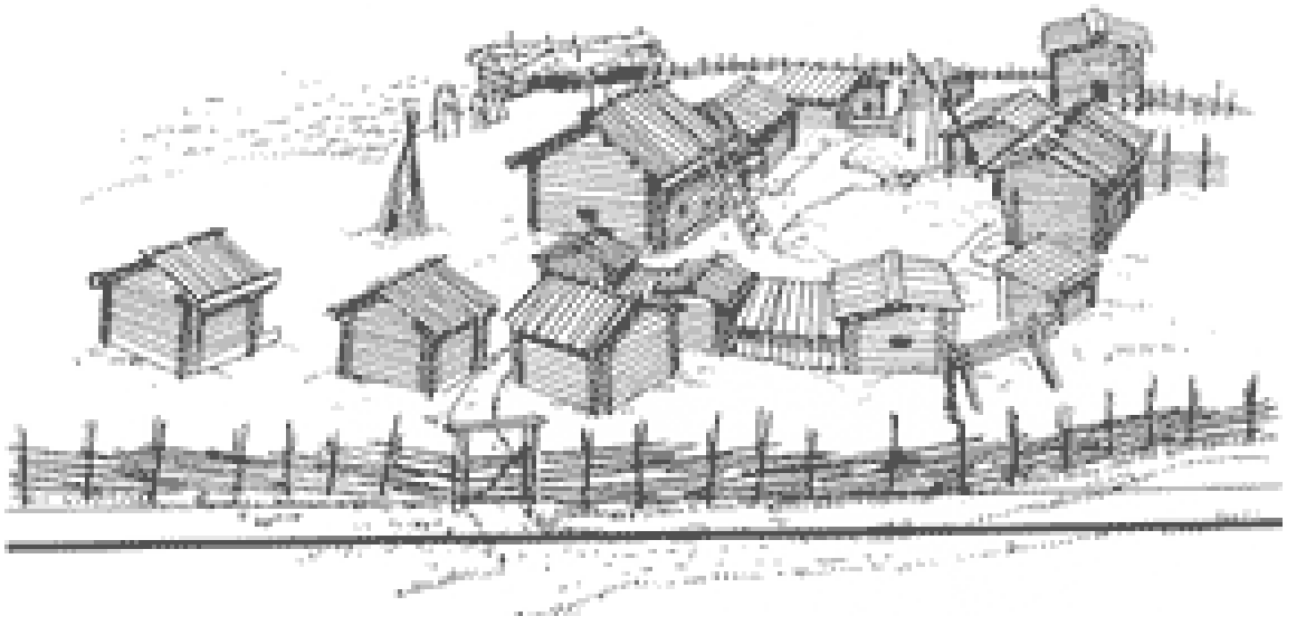
Asiaa käsiteltiin uudelleen saman vuoden 1791 syyskäräjillä². Juhon alkuunpanemaa kannetta ei enää ajettu. Syynä saattoi olla terveyden heikentyminen, sillä Juho kuoli jo vuoden 1792 helmikuun alussa. Matin ja Lassin osalta juttu jatkui. Pöytäkirjassa todetaan, että torppa oli perustettu aikanaan kyläkunnan luvalla ja että he olivat asuneet siellä jo 28 vuoden ajan. Arviointi oli suoritettu ja pöytäkirjaan kirjattiin sen perusteella rakennusten ja tehtyjen töiden rahalliseksi arvoksi kaksi sataa kuusikymmentä kaksi riikintaalerialia kaksikymmentä neljä killinkiä (262.24). Yksi riikintaaleri jakaantui 48 killinkiin.

Omaisuusluettelo on harvinainen mahdollisuus kurkistaa siihen, millainen esivanhempien kotiympäristö oli runsaat 200 vuotta sitten.

Jonkinlaisen käsityksen pihapiiristä voi saada Seurasaaressa museoidun Niemelän torpan kuvasta³. Siinä valtaosa rakennuksista on sijoitettu yhteisen pihan ympärille. Tämä oli yleisenä tapana vielä myöhemminkin. Niemelän torppaa kuvaavassa piirroksessa näyttäisi olevan vain yksi asuinrakennus, mutta Ruokoniemessä oli kaksi pirttiä, ehkä nekin saman pihan ympärillä. Kaikkiaan Ruokoniemessä oli selityksen mukaan kolmattakymmentä rakennusta, kun Niemelän kuvassa niitä on viitisentoista.

Ruokoniemen torpat 1 ja 2. Eteläisemmän paikalle Utriaisets rakensivat talonsa. Se sai nimen Ruokoniemi ja numeron 10. Karttaan on numerolla 127 merkitty torppien yhteinen peltoaukea. Numero 128^a on keltotonta suota, 136 on Haukilampi. Isojakokartta, Kansallisarkisto.

*Niemelän torppa siirrettiin Konginkankaalta Seurasaaren ulkomuseoon vuonna 1910⁴.
Museovirasto entisöi rakennukset 2015. Piirros: Pentti Hammarberg 1959.*

Jutun päättäminen siirrettiin seuraaville talvikäräjille, sillä vastaajat katsoivat, että korvauksen maksamiseen pitäisi osallistua myös kaikkien jakomiesten (skifteslagare), jotka olivat saaneet tiluksia kantatalon maista. Korhosten tehtäväksi jäi haastaa heidät tulemaan sinne.

Rautalammin historiassa sanotaan (s. 133), että Ruokoniemen talo olisi perustettu Juhon eli torpista eteläisemmän paikalle. Käräjöpöytäkirjasta⁵ saa sellaisen käsityksen, että Utriaiset olisivat jo muuttaneet Ruokoniemeen: torppaan:

"kantajat [Matti ja Lassi Korhonen] – – ovat – – antaneet haastaa vastaajat Tuomas ja Niilo Utriaiselta näille käräjille, – – heidän talonsa osan jo siirrettyä Ruokoniemen torppaan ja heidän otettua haltuunsa sekä rakennukset että viljelymaat".

Ehkä Utriaiset olivat ottaneet haltuunsa vasta Juhon torpan, torpista eteläisemmän, koska he sitten rakensivat uuden talonsakin sen paikalle.

Siellä veljekset Tuomas ja Heikki Tuomaanpoika Utriainen asuivat henkikirjan mukaan ainakin jo vuonna 1794. Ehkä muutto oli todellisuudessa tapahtunut jo vähän aikaisemmin, mutta kirjattiin vasta, kun uusi talo oli valmis. Torppari Juho Mikonp. Korhonen oli siis kuollut jo 1792. Hänen poikansa Heikki asui ehkä vielä jonkin aikaa Ruokoniemessä, mutta muutti viimeistään vuonna

1796 pohjoisemmaksi Saikarinniemelle Kerkonjoensuun Hoikantaipaleen Haapaharjun torppariksi. Haapaharjusta ja tästä Heikistä kerrottiin Wanhassa Tuomaassa 2012 s. 22.

Oikeuden pöytäkirjojen perusteella jutun loppuratkaisu jää hämärän peittoon, sillä seuraavilta syyskäräjiltä 1792 ei löydy enää mitään. Syynä voi olla se, että syyskäräjien puhtaaksikirjoitettuun eli renovoituun kaksoiskappaleeseen ei jostain syystä ole kopioitu kuin osa alkuperäisestä pöytäkirjasta, sillä siinä on vain 12 pykälää, kun yleensä käräjillä käsiteltiin pitkästi toista, jopa kolmatta sataa asiaa.

Asiassa päästiin kuitenkin ilmeisesti ratkaisuun ja korvaukset maksettiin, sillä Matin veljet Juho ja Lauri hankkivat itselleen 1796 Naulakaarten talon, jonka Tahvo ja Paavo Tuomaanpoika Paananen olivat perustaneet Rieti Mikonpoika Korhosen torpan Ruokolahden paikalle. Mistäpä muualta Ruokoniemen torpan osaomistajat olisivat saaneet rahaa talon ostamiseen. – Matti sai jatkaa Ruokoniemen torpan asujana ja hänen kuolemansa 1811 jälkeen vielä hänen poikansa Juho aina vuoteen 1830 asti. Silloin tämä muutti Haapaharjun torppariksi edellä mainitun Heikki Juhonpojan kuoltua.

Juho ja Lauri Ristonpojat halkoivat tilan varsin pian kaupanteon jälkeen. Molemmat osatilat tunnettiin aluksi nimellä Naulakaarre (Naulakaari). Myöhemmin Juhon tila sai nimen Herrala ja Laurin tila Korhola. Aikaisempi isäntä Paavo Paananen jäi isännän vaihdoksen jälkeen torppariksi Naulakaarten maille. Saikarin Korholan päärakennus on nykyään suojeltu rakennuskohde.

Naulakaarten talo (Kerkonjoensuu 11) perustettiin Rieti Korhosen torpan paikalle. Tontti on merkitty vasempaan alakulmaan kirjaimella "O". Halkomisen jälkeen talo sai nimen Herrala. Toinen tilanpuolikas sijoitettiin osapuilleen harmaan soikion paikalle. Se sai nimen Korhola. Nykyinen Saikarintie kulkee välittömästi Korholan itäpuolitse. Kuvan oikeassa yläkulmassa on Iisvesi. Kansallisarkisto, isojakokartta.

Lähteet

Kaikki pöytäkirjat sisältyvät samaan niteeseen *Rautalammin tuomiokunnan renovoidut tuomiokirjat, varsinaisten asioiden pöytäkirjat 1791–1792, KO a:12*. Ne ovat digitoituina Suomen sukuhistoriallisen yhdistyksen jäsensivuilla, Digihakemistossa ja Kansalliskirjaston sivuilla. Keskimmäinen on ehkä kätevin hakemiseen, sillä siellä on käyttäjien tekemää hakemistoa. Sitä voit itsekin täydentää etsiessäsi omia kiinnostuksenkohteitasi.

- ¹ Rautalammin kihlakunnan talvikäräjät 1.3.1791, § 41 ja 42.
Saatavana osoitteesta <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=25902991>.
- ² Rautalammin kihlakunnan syyskäräjät 29.10.1791 § 13.
Saatavana osoitteessa <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=25904017>, viitattu 11.2.2018.
- ³ Vilppula, H. *Seurasaaren ulkomuseo: opas*. Seurasaarisäätiö 1963.
- ⁴ Setälä, H. *Niemelän torppa*. Otava: kuvallinen kuukausilehti, no 6, 1.6.1912. Osoitteessa <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/titles/fk09248>, viitattu 16.9.2018.
- ⁵ Rautalammin kihlakunnan talvikäräjät 22.3.1792, § 195,
Saatavana osoitteesta <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=25904928>, viitattu 11.2.2018..